

magazine

NR. 3 | OKTOBER 2024

IJSSELMEER UNIEK IN EUROPA HOTSPOT VOOR TREKVOGELS

PAGINA 4

'DÛNSJE MEI WETTER' VERENIGDE IJSSELMEERTOP 2024 IN SNEEK

PAGINA 2

SAAR FOEKEN AAN HET ROER

PAGINA 6

DE BRUINE VLOOT

PAGINA 7

PAGINA 9

EEN NIEUW GEZICHT BIJ HET IJSSELMEERKOMPAS: JANINE CAALDERS

COLOFON

PAGINA 10

Dûnsje mei wetter'

Verenigde IJsselmeertop 2024 in Sneek

Onder het motto 'Dûnsje mei wetter' (Dansen met water) kwam de IJsselmeercommunity op 12 september in Theater Sneek bijeen voor de vijfde Verenigde IJsselmeertop. Het thema symboliseerde hoe we meebewegen met voortdurende veranderingen in en rondom het IJsselmeergebied.

“

Het loket
'simpele
oplos-
singen' is
al jaren
gesloten in
Nederland

Remco Bosma
(HHNK)

In het plenaire programma was een drietal fragmenten te zien uit de muziektheaterproductie Floed, die in 2023 werd gespeeld in het Woudagemaal in Lemmer. Onder leiding van dagvoorzitter Renate Kuivenhoven waren er inspirerende podiumgesprekken met Friese bestuurders Luzette Kroon en Friso Douwstra en Liz van Duin (IenW), Peter Paul Mertens (LVVN) en Peter Kerris (BZK) over beleidsvoornemens en dilemma's in het gebied. Daarna volgde een zeer interessant intermezzo door historicus Bert Looper over de identiteit van het IJsselmeergebied. Het ochtendprogramma werd afgesloten met de prijsuitreiking van de Waterchallenge IJsselmeergebied 2024. De eerste prijs werd door Luzette Kroon uitgereikt aan de makers van de inzending 'Natuurontwikkeling met een veranderend peil; 3 pilots voor de Friese IJsselmeerkust. Maar ook de andere inzendingen waren de moeite waard, bekijk ze [hier](#).

Na een uitstekende netwerklunch kwamen bestuurders bijeen in een Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) special. De open en informele sfeer nodigde uit tot eerlijke en soms pittige gesprekken. De prikkelende start door trainingsacteurs zorgde

Marleen Wilzing en Hugo Bosland nemen de prijs in ontvangst

direct voor een dynamische discussie. De toon was luchtig, maar de onderwerpen complex. Dat leidde tot het besef dat er geen eenvoudige antwoorden zijn en dat elke oplossing economische en maatschappelijke gevolgen met zich meebrengt. Verdeling van water en waterverbruik zijn urgente thema's. Het pleidooi van gedeputeerde Martijn Dadema van de provincie Overijssel voor bestuurlijke samenwerking werd breed gedragen; de uitdagingen vragen om gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het gesprek werd afgesloten met de reflectie van Luzette Kroon, voorzitter van het BPIJ, die iedereen bedankte voor hun openheid. Ze vatte de stemming goed samen: "De toekomst waar we over praten is dichterbij dan we allemaal

denken, en we moeten door. Het water laat zich namelijk maar tot zo ver sturen."

De bijeenkomst voelde als een belangrijk moment van reflectie, waar de bestuurders niet alleen de problematiek erkenden, maar ook de noodzaak om samen te werken en verantwoordelijkheid te nemen voor de toekomst van het IJsselmeergebied.

Maar ook de overige deelnemers kwamen aan hun trekken: zij verdeelden zich over een zevental interessante workshops over diverse onderwerpen. Alle workshops waren interactief waardoor de aanwezigen in de middag de kans hadden op inhoud met elkaar in gesprek te gaan.

“

Om het IJsselmeer zoet te houden verbruiken we al meer dan 2x de nationale drinkwater-vraag

Dolf Kern
(staf DC)

Friso Douwstra geeft het stokje over aan Sjaak Simonse

De top werd plenair afgesloten door Japke-d. Bouma, die het publiek confronteerde met een groot aantal ambtelijke 'jeukwoorden' waar ons jargon mee is doorspekt. *Mensen praten moeilijk, omdat dat makkelijker is. Haar oproep: gebruik duidelijke taal op het werk. Dat is écht het beste. Voor iedereen.*

Tenslotte droeg gedeputeerde Friso Douwstra het (wandel)stokje over aan Sjaak Simonse van de provincie Flevoland, die de Verenigde IJsselmeertop 2025 gaat organiseren.

Groep kluten boven de Oostvaardersplassen, samen met andere watervogels, 17 oktober 2017. Foto: Mennobart van Eerden

IJsselmeer uniek in Europa Hotspot voor trekvogels

In het najaar is het een komen en gaan van vogels in het IJsselmeergebied. Sommigen blijven de hele winter, anderen doen energie op om vanuit de noordelijke broedgebieden door te vliegen naar hun overwintergebieden in het zuiden. “We zouden ons nog bewuster moeten zijn van de belangrijke rol die het IJsselmeergebied in Europa heeft voor vogels.”

Als er iemand is met verstand van vogels en hun trekgedrag is het Mennobart van Eerden. Hij doet al 45 jaar onderzoek naar stand- en trekvogels in het IJsselmeergebied. Eerst in dienst van RWS en sinds zijn pensionering zelfstandig. Het IJsselmeergebied is om diverse redenen ideaal voor vogels, zegt hij. De omstandigheden zijn er uniek. “Het is het enige relatief ondiepe zoetwatermeer van deze omvang in West-Europa. Vogels vinden er voedsel, voldoende schuilplekken, luwe gebieden en rustige omstandigheden om bijvoorbeeld te broeden. Voor trekvogels is het IJsselmeergebied bovendien heel gunstig gelegen. Het bevindt zich ongeveer halverwege de trekroute die veel vogels volgen: tussen de Arctische en Oost- en Noord-Europese broedgebieden en de overwinteringsgebieden in Zuid-Europa en Afrika. Het is de perfecte pleisterplaats om energie op te doen voor de rest van de reis.”

Vogels tellen

Elke maand vliegt Van Eerden in een vliegtuigje over het gebied om vogels te tellen. Vanuit de lucht ziet hij duikeenden, futen, aalscholvers, reigers, lepelaars, zwemeenden, ganzen, meeuwen en steltlopers. “Dat zijn de belangrijkste groepen”, zegt hij. “Daaronder zijn soorten met prachtige namen zoals topers, nonnetjes, middelste zaagbekken en wintertalingen.”

Dat tellen is belangrijk om inzicht te krijgen hoe het met de verschillende soorten en populaties is gesteld. Daar verandert de laatste jaren veel in, zegt Van Eerden. En dat is zorgwekkend. “We zien steeds minder mosseleters, zoals duikeenden en meerkoeten. Maar ook minder viseters zoals zaagbekken, futen en zwarte sterns. Die zijn van spiering afhankelijk, een klein visje dat ook

na de afsluiting van de Zuiderzee in het gebied is blijven rondzwemmen, maar nu minder voorkomt. Met de waterplantenetters gaat het relatief goed. Die profiteren van het heldere water waarin planten goed gedijen.”

De veranderingen zijn het gevolg van klimaatverandering en opwarming van de aarde, maar ook door veranderende omstandigheden in het IJsselmeergebied. “Het luistert voor vogels heel nauw. Verandering van voedselaanbod, een hoger of lager waterpeil, nachtelijke lichtvervuiling, verstoring door watersporters... alles kan effect hebben op de draagkracht van het watersysteem en dus op de hoeveelheid vogels die we hier kunnen huisvesten.”

“Als ze hier niet terecht kunnen, gaan ze wel ergens anders heen’ is vaak de gedachte”, zegt Van Eerden. Maar het is maar de vraag of die plek bestaat. “Er zijn bijna geen plekken in Europa die vogels de omstandigheden bieden die noodzakelijk zijn voor hun overleving.”

Ruimtelijke ordening op het water

Wat Van Eerden betreft zouden er hotspots moeten komen waar de functie natuur voorop staat. Zijn die er niet? De Natura2000 gebieden zijn er toch niet voor niets? “Daar wordt helaas niet altijd even goed gehandhaafd”, zegt hij. “De impact is vaak enorm. Zo kan één surfer in één keer tienduizend kuifeenden verstoren.”

Aalscholvers, Pontische meeuwen, een grote mantelmeeuw en kokmeeuwen die met de kijker dichterbij worden gehaald. 13 augustus 2024. Foto: Hans Swellengrebel

Mennobart van Eerden telt vogels vanuit de lucht. Foto: Hans Swellengrebel

Bovendien is het volgens Van Eerden in het IJsselmeer en Markermeer voor veel mensen niet duidelijk wat wel en wat niet is toegestaan. Terwijl vogels ook dáár behoefte hebben aan rust. “We hebben ruimtelijke ordening op het water nodig”, zegt hij. “We moeten er echt voor zorgen dat er gebieden zijn waar vogels helemaal geen last van mensen ondervinden. Daarnaast zouden we meer wetlands moeten creëren, zoals de Marker Wadden. Dat is echt een vogelwalhalla. Daarvoor zouden we ook best over de dijken heen kunnen kijken. Kijk bijvoorbeeld naar de Oostvaardersplassen.”

“

Er zijn bijna geen plekken in Europa die vogels de omstandigheden bieden die noodzakelijk zijn voor hun overleving

Saar Foeken aan het roer: samen werken aan een duurzaam IJsselmeer

Saar Foeken is sinds 1 juli de nieuwe programmadirecteur van Platform IJsselmeergebied. Wie is zij en wat zijn haar plannen? Vijf vragen aan Saar Foeken. “We zullen moeten samenwerken om het IJsselmeer voor de toekomst leefbaar te houden.”

Wat is je achtergrond?

“Ik was al vroeg geïnteresseerd in water. In hoe het stroomt en hoe land wordt gevormd en verandert. Vandaar dat ik fysieke geografie ging studeren. Voordat ik in juli programmadirecteur werd, werkte ik al jarenlang bij een Waterschap. Vanuit die rol zijn de vraagstukken die in het IJsselmeergebied spelen me niet vreemd. Bovendien maakte ik al deel uit van het directeurenoverleg namens het Hoogheemraadschap.”

Wat maakt het IJsselmeer zo boeiend voor jou?

“De opgaven die er liggen maken het IJsselmeer razend interessant. Er gaat van alles op ons afkomen de komende tijd. Niet alleen vanwege de klimaatverandering en zeespiegelstijging, maar ook wat betreft de plannen van het nieuwe kabinet. Er spelen zoveel verschillende belangen in het gebied, soms bijten die elkaar. Of lijken elkaar aanvankelijk te bijten. Samen de stem zijn van het Blauwe Hart, dat is mijn ambitie. Daarvoor moeten we wel alle neuzen dezelfde kant op krijgen, want ondanks alle verschillen en tegengestelde belangen werken we aan een gemeenschappelijk doel.”

Welk doel is dat? Wat zie je als jouw taak als programmadirecteur?

“Het doel is om het IJsselmeergebied leefbaar te houden. En daarmee bedoel ik het gebied waterveilig houden, zorgen voor genoeg zoetwater én prettig leven: met veel ruimte voor recreatie en natuur. Het is mijn taak om alle partijen met elkaar te verbinden en betrokken te krijgen bij elkaars belangen.”

“

Samen de stem zijn
van het Blauwe Hart,
dat is mijn ambitie

Wat zijn je bevindingen in en over het Platform IJsselmeergebied tot nu toe?

“Ik merk dat er veel betrokkenheid is, maar dat er nog onduidelijkheid bestaat over waar organisaties en partijen zelf invloed op hebben. Het blijft vaak abstract. Vandaar dat ik stuur op impact en op concretiseren: wat je ook in het gebied doet, het heeft invloed op al het andere. Welke knoppen zijn er om aan te draaien? Welke gevolgen heeft het draaien aan één specifieke knop voor de andere aspecten? Wat gebeurt er bijvoorbeeld als je water langer vast gaat houden in het kader van waterbeschikbaarheid? Wat betekent dat concreet voor waterveiligheid en voor de inrichting van het gebied?”

Heb je persoonlijk iets met het IJsselmeer?

“Ik kom oorspronkelijk niet uit het gebied, maar woon nu op tien kilometer van het water. Ik sport ook langs de oevers van het meer. Elke week bootcamp ik er. Ik houd van de wind en de golven. Soms neem ik na het sporten een duik in het meer. En het is een schitterende plek om van de natuur te genieten, vind ik.”

De bruine vloot

Vroeger vervoerden ze vracht, tegenwoordig nemen ze toeristen en dagjesmensen mee aan boord. Ook op het IJsselmeer varen schepen van de 'bruine vloot'. De Schuttevaer is de grootste nog varende koftjalk van Nederland. Eigenaar Frans Kwantes: "De bruine vloot is varend erfgoed. Daar moeten we zuinig op zijn."

“

Met haar 43 meter is ze de grootste nog zeilende koftjalk van Nederland

De Schuttevaer, het schip van Frans Kwantes heeft witte zeilen. "Ooit, in 1910, toen het schip in Stadskanaal bij rederij Mulder te water ging, waren ze bruin", lacht eigenaar Frans Kwantes. "Zoals de zeilen van alle varende vrachtzeilschepen."

Daar komt de term 'bruine vloot' vandaan, vertelt hij: de zeilen van vrachtschepen werden in die tijd getaand met een bruine kleurstof uit de bast van tropisch hout. Ondanks dat veel van die schepen inmiddels witte zeilen hebben is de term 'bruine vloot' gebleven om de chartervaart met traditionele zeilschepen mee aan te duiden.

Behalve de kleur van de zeilen verschilt De Schuttevaer uiterlijk amper van het vroegere zeilschip dat begin twintigste eeuw de Noord- en Oostzee bevoer om met kolen koers te zetten naar Zweden en terug te keren met hout. Toch onderging het in de tussenliggende decennia een enorme metamorfose. Kwantes: "Toen er in de jaren dertig een einde kwam aan het zeilende vrachtvaren, werd De Schuttevaer omgebouwd tot coaster: er kwam een motor in en de stompe koftjalkboeg werd vervangen door een scherpe kop. In de oorlog werd het schip in beslag genomen door de Duitsers, waarna ze als kustvaarder onder Duitse vlag voer en uiteindelijk als golfbreker op het eiland Sylt belandde."

In 1992 kwam het schip terug naar Nederland, waar ze weer drijvend werd gemaakt en de scherpe boeg weer plaatsmaakte voor de ronde koftjalkboeg. "Het schip kreeg een grondige verbouwing", zegt Kwantes. "Voor meer comfort kwam er een grand café aan boord en een interieur in art deco-stijl. Met haar 43 meter is ze de grootste nog zeilende koftjalk van Nederland."

Het was een mooi seizoen, zegt Kwantes. Zijn eerste seizoen. Toen hij het schip net had overgenomen, kregen alle bruine vloot-schippers een strenge veiligheidsinspectie naar aanleiding van het dodelijke ongeval met de verrotte giek vorig jaar. Veel schepen kregen een vaarverbod of opdracht om te renoveren. Van de vierhonderd schepen varen er nu nog zo'n 220. De Schuttevaer is daar één van. "Het is een goede zaak dat die keuring zo streng is", zegt Kwantes. "In de eerste plaats voor de veiligheid van onze passagiers en bemanning, maar óók voor het voortbestaan van de schepen. De bruine vloot is varend erfgoed. Daar moeten we zuinig op zijn. Aan ons eigenaren de taak daar goed voor te zorgen."

“

De bruine vloot is varend erfgoed. Daar moeten we zuinig op zijn

Een nieuw gezicht bij het IJsselmeerkompas: Janine Caalders

Afgelopen zomer nam Janine Caalders het stokje over van Elke Praagman in het Platform IJsselmeergebied als trekker van het werkspoor Afweging en Advies. Komend jaar gaat Janine aan de slag met het IJsselmeerkompas. Met een achtergrond in sociale geografie gaat zij op zoek naar 5 casussen waar het BPIJ over in gesprek kan gaan en van kan leren: “Ik kijk met een ruimtelijke blik en dat is iets wat áltijd nodig is in het IJsselmeergebied. Juist in relatie tot water.”

Waarom ben je bij het Platform IJsselmeergebied komen werken?

“Wat ik interessant vind aan het IJsselmeergebied is dat het over water gaat. Water is zó veelzijdig. Je hebt water nodig, maar je moet er ook een beetje bang voor zijn als er te veel is. Het is belangrijk voor een gezonde omgeving en natuur, helpt tegen hittestress en mensen worden gelukkig als ze naar water kijken.

Iedereen wil het IJsselmeergebied mooi en robuust houden, maar dat wil niet zeggen dat dat vanzelf gebeurt. Dat moet je met elkaar organiseren. Het Platform IJsselmeergebied is voor mij een plek waar mensen en organisaties met verschillende belangen met elkaar in gesprek gaan en samenwerken aan een plan voor de toekomst.”

Wat vind je van het IJsselmeerkompas?

“Ik vind het IJsselmeerkompas een heel mooi instrument: het kan er echt voor zorgen dat we samen het gesprek voeren. Vooral ook bestuurlijk om zo de urgentie die zij voelen ook over te brengen op hun achterban, bedrijven en burgers. Ik houd van de combinatie van een stip op de horizon, maar ook gelijk praktisch worden en stappen zetten om die visie met elkaar te realiseren.

Ik heb altijd gewerkt vanuit het besef dat je het met elkaar moet doen. En als je elkaar genoeg vanuit kennis en inhoud bevraagt, dan vind je samen goede oplossingen die redelijk zijn voor alle partijen. Probeer niet het maximale voor jezelf op korte termijn te vinden, maar wel oplossingen die robuuster zijn op de lange termijn voor iedereen.”

HET IJSSELMEERKOMPAS

Het IJsselmeerkompas is een methode voor bestuurders van het Platform IJsselmeergebied, om te kijken of nieuwe ideeën/initiatieven passen bij de vijf doelen van het Blauwe Hart, zoals waterveiligheid en een gezond ecosysteem. Met het kompas als hulpmiddel voeren verschillende betrokken partijen open het gesprek en zoeken ze samen naar oplossingen voor een probleem. Zo kan het kompas het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) helpen bij het formuleren van adviezen over nieuwe initiatieven in het IJsselmeergebied.

Wat wil jij dat de komende periode jou brengt?

“Ik hoop dat we de komende maanden vooral met elkaar kijken naar hoe we het kompas het beste kunnen inzetten. Hoe zorgen we ervoor dat het kompas helpt om het gesprek te voeren? Daarnaast krijgen we hopelijk voor volgend jaar een aantal mooie casussen aangedragen vanuit de partners van het Platform IJsselmeergebied. Om deze als gespreksmiddel te kunnen gebruiken, met als doel duurzame en toekomstbestendige oplossingen te vinden voor de complexe uitdagingen die het gebied kent.”

“
Probeer
oplossin-
gen te
vinden die
robuust
zijn voor
de lange
termijn
voor
iedereen

Platformdag Kennis, Samenwerking en Communicatie

Op donderdag 28 november staat er weer een platformdag op de agenda. Het thema 'kennis' staat centraal deze dag. Ben jij er ook bij?

[Kijk hier voor meer informatie en meld je aan!](#)

LinkedIn

Het Platform IJsselmeergebied is nu ook te vinden op LinkedIn. Zo ben je snel op de hoogte van het nieuws en de ontwikkelingen in het Blauwe Hart.

[Volg ons hier!](#)

COLOFON

Dit magazine is een uitgave van het Platform IJsselmeergebied. Hierin bouwen Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers samen aan een toekomstbestendig IJsselmeergebied, het Blauwe Hart van Nederland.

www.platformijsselmeergebied.nl